

Medianota

**Analyse van de verkiezingsenquête van het Not Like Us project
U Antwerpen – ULB – UC Louvain – VUB – KU Leuven – U Namur – U Gent
Gefinancierd door Excellent of Science (EOS) van FWO en FNRS**

Thema 1: Onbesliste kiezers

**Jean-Benoit Pilet (ULB) – Jean-Benoit.Pilet@ulb.be (0474760238)
Jonas Lefevere (U Antwerpen) – jonas.lefevere@uantwerpen.be (0489119663)
Pierre Baudewyns (UC Louvain) – pierre.baudewyns@uclouvain.be
Bjarn Eck (ULB) – Bjarn.Eck@ulb.be (+31624324254)**

Een van de kenmerken van hedendaagse democratische verkiezingen is het grote aantal kiezers dat lang onbeslist blijft over de politieke partij waarop het gaat stemmen. Niet alleen zijn er veel van zulke kiezers, ze hebben ook de neiging om steeds later te beslissen voor wie ze zullen stemmen. In deze nota bekijken we daarom deze onbesliste kiezers in België in de aanloop naar de verkiezingen van juni 2024. Meer specifiek zullen we drie vragen onderzoeken:

1. Hoeveel onbesliste kiezers zijn er, en hoe evolueert hun aantal tussen het begin van de verkiezingscampagne (februari-maart) en de weken vlak voor de verkiezingen (mei)?
2. Is de besluiteloosheid van onbesliste kiezers een teken van echte aarzeling, of van wijdverspreide politieke apathie?
3. Wie zijn de onbesliste kiezers (zijn dat met name jongere kiezers)?

We gebruiken gegevens van de eerste golf van de Not Like Us-enquête, uitgevoerd in februari en maart 2024, en de tweede golf, uitgevoerd in mei 2024¹. Om te kunnen vergelijken met de verkiezingen van 2019, gebruiken we survey-data die zijn verzameld aan het begin van de verkiezingscampagne voor de federale, regionale en Europese verkiezingen van 2019 (april-mei) door hetzelfde interuniversitaire team (in het kader van het Represent-project). Meer precies kunnen we in Vlaanderen en Wallonië de situatie van onbesliste kiezers vergelijken aan het einde van de campagne van 2019, aan het begin van de campagne van 2024 en aan het einde van de campagne van 2024. Hieraan voegen we gegevens toe over onbesliste kiezers in Brussel aan het einde van de campagne van 2019 en 2024 (gegevens over respondenten in Brussel aan het begin van de campagne van 2024 zijn niet beschikbaar).

1. Het aandeel onbesliste kiezers

Tabel 1 toont het aandeel kiezers dat antwoordde nog niet te weten op welke partij te gaan stemmen bij de federale verkiezingen op 9 juni 2024 in de twee golven van de enquête van 2024 (W1/W2), en de pre-electurale survey van de verkiezingsenquête van 2019. Dit zijn respondenten die expliciet de optie 'weet niet' aanvinkten op de vraag op welke partij ze

¹ De gegevens van golf 2 die in deze nota worden gebruikt, zijn tot 2 juni 2024 verzameld.

zouden stemmen als er federale verkiezingen werden gehouden op de dag dat ze de vragenlijst invulden.

Tabel 1 : Aandeel onbesliste kiezers

	Vlaanderen			Wallonië			Brussel	
	2019	2024		2019	2024		2019	2024
		W1	W2		W1	W2		W2
% onbesliste kiezers	16%	19%	18%	23%	21%	21%	17%	16%
N	3293	3859	3169	3023	4048	2043	1024	1837

Opmerking: De gegevens zijn gewogen voor het geslacht, de leeftijd en het opleidingsniveau van de respondenten om te corrigeren voor vertekeningen in de representativiteit van de steekproef.

Over het algemeen zei ongeveer 20% van de ondervraagde respondenten dat ze aan het begin van de campagne van 2024 nog niet wisten voor welke partij ze zouden stemmen, met zeer kleine verschillen tussen Vlaanderen (19%) en Wallonië (21%). Ook wanneer we kijken naar de vorige verkiezingen (2019) zijn de verschillen al bij al beperkt.

Belangrijk is dat deze benadering het aandeel onbesliste kiezers waarschijnlijk onderschat: een deel van de respondenten dat wel een partij vermeldde bij het beantwoorden van de vraag, was waarschijnlijk nog niet (helemaal) zeker van hun stemkeuze. Ter vergelijking: in 2019 bevatte de enquête ook een vraag waarbij we kiezers expliciet vroegen op welk moment ze hadden beslist voor welke partij ze zouden stemmen. Daarbij bleek dat slechts 61,2% van de Vlaamse, en 54,9% van de Waalse kiezers al voor de campagne een beslissing had genomen. Dat betekent dat in Vlaanderen 39% en in Wallonië 55% van de kiezers nog tijdens de campagne besliste, wat een stuk hoger ligt dan de 16% en 23% uit Tabel 1. Onze benadering kijkt dus enkel naar kiezers die expliciet zeggen dat ze nog niet weten voor welke partij ze zouden stemmen, maar dit is een conservatieve inschatting van het aantal onbesliste kiezers.

Interessant is dat uit de enquête van 2024 ook blijkt dat het aandeel onbesliste kiezers nauwelijks afnam tussen het begin van de campagne (februari-maart) en de laatste weken voor de verkiezingen op 9 juni 2024 (mei). Dit bevestigt de resultaten van eerdere studies in België en andere landen, waaruit blijkt dat onbesliste kiezers pas heel laat in de campagne, en vaak pas in de laatste dagen voor de verkiezingen, een beslissing nemen.

2. Twijfel of apathie?

Naast deze algemene cijfers is het interessant om de aard van de twijfel beter te begrijpen. Hebben we hier te maken met kiezers die twijfelen tussen verschillende partijen die ze positief beoordelen, of met kiezers die zich met geen enkele partij verbonden voelen—en voor wie de besluiteloosheid dus eerder een teken is van desinteresse in de politieke partijen anno 2024?

Het is mogelijk om inzicht te geven in de aard van de onbesliste kiezers door gebruik te maken van een vraag uit de enquête waarin respondenten werd gevraagd om een score van 0 tot 10 te geven voor de sympathie die ze voelen voor elk van de partijen die in hun taalgroep vertegenwoordigd zijn in het federale parlement. Uit deze vraag kunnen we

afleiden (1) wat de maximale sympathiescore is die aan een partij wordt gegeven en (2) of er een grote kloof is met de op één na hoogste sympathiescore die aan een andere partij wordt gegeven. We splitsen deze cijfers uit naar besliste en onbesliste kiezers. Het resultaat rapporteren we in Tabel 2.

Tabel 2: Hoogste sympathiescore en verschil met de op één na hoogste score (enquête 2024)

		Vlaanderen		Wallonië		Brussel
		W1	W2	W1	W2	W2
Maximale sympathiescore (gemiddelde) (0-10)	Respondenten die een partijvoorkeur uitspreken	7,7	8,1	7,3	7,5	7,8
	Onbesliste respondenten	6,5	6,7	6,3	6,0	6,3
Afstand tussen hoogste en tweede hoogste sympathiescore (gemiddelde)	Respondenten die een partijvoorkeur uitspreken	1,6	2,2	1,7	2,3	2,3
	Onbesliste respondenten	0,7	1,7	0,8	1,7	1,9

Uit Tabel 2 komt een aantal elementen naar voren. Ten eerste is de hoogste sympathiescore onder de zwevende kiezers gemiddeld iets lager (iets meer dan 1 punt op een schaal van 0 tot 10, statistisch significant). Tussen de eerste en tweede bevraging tijdens de campagne van 2024 neemt dit verschil zelfs iets toe.

Ten tweede blijft de hoogste sympathiescore die onbesliste kiezers aan een partij geven relatief hoog (rond de 6,4). Met andere woorden, de twijfel lijkt niet voort te komen uit een algemene afwijzing—dan zouden we zeer lage scores voor alle partijen zien. Onbesliste kiezers lijken eerder lauwe gevoelens over de partijen te hebben, in tegenstelling tot kiezers die alle partijen afwijzen (door ze scores van rond de 1 of 2 te geven op onze schaal van 0 tot 10).

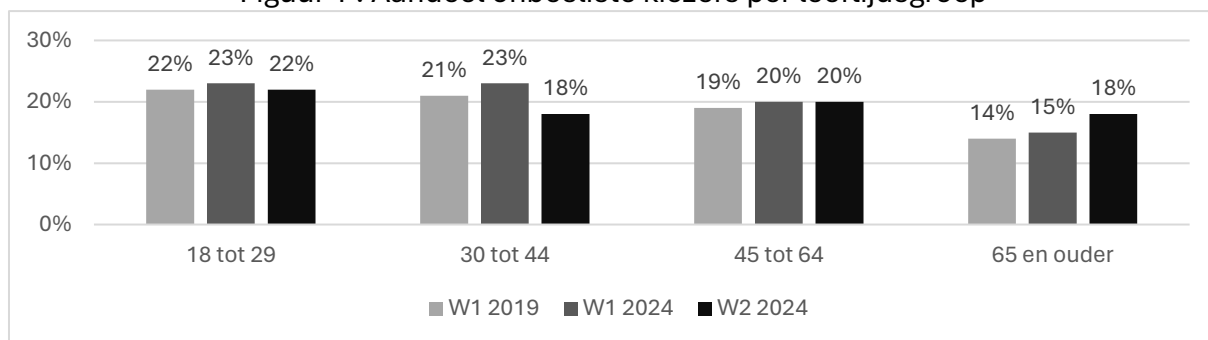
De verschillen tussen Vlaanderen, Wallonië en Brussel zijn ook in deze analyse klein.

De analyse lijkt aan te geven dat onbesliste kiezers niet zozeer alle partijen afwijzen en onverschillig staan tegenover de partijen. Het feit dat ze onbeslist zijn is met andere woorden geen indicatie van een algemene politieke apathie. Onbesliste kiezers twijfelen eerder tussen twee partijen (of zelfs meer), wat verklaart waarom ze op het moment van de bevraging nog niet konden beslissen op welke partij ze zouden stemmen.

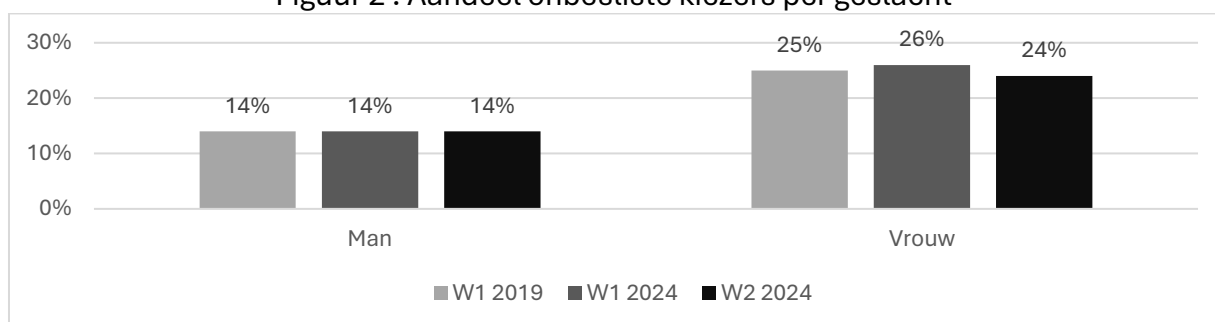
3. Het profiel van de twijfelaars?

Het laatste deel van onze analyse schetst een sociaal en politiek portret van de onbesliste kiezer. Om te beginnen gaan we na of er verschillen zijn in het aantal onbesliste kiezers wanneer we de respondenten uitsplitsen naar leeftijd, geslacht en hun hoogst behaalde diploma. We geven de resultaten weer in figuren 1, 2 en 3.

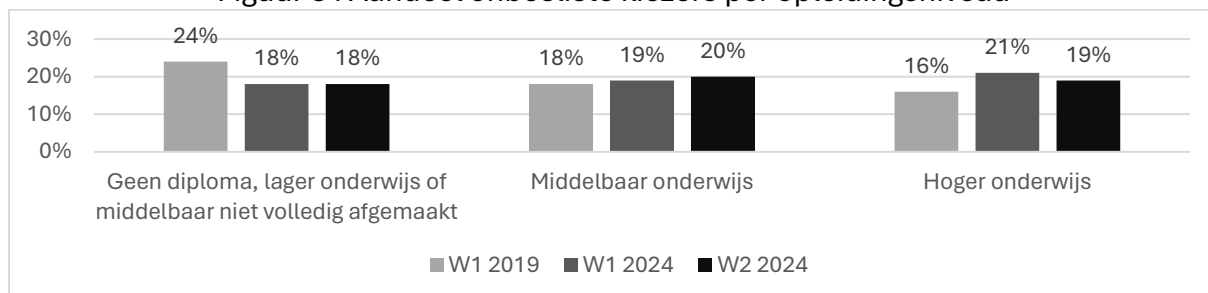
Figuur 1 : Aandeel onbesliste kiezers per leeftijdsgroep

Figuur 2 : Aandeel onbesliste kiezers per geslacht

Figuur 3 : Aandeel onbesliste kiezers per opleidingsniveau

Deze drie grafieken laten ten eerste zien dat de onbesliste kiezers min of meer gelijk verdeeld zijn over de leeftijdsgroepen. De enige uitzondering is de leeftijdsgroep 65+, waar iets minder mensen onbeslist zijn. Dit bevestigt opnieuw eerdere studies die aantonen dat oudere kiezers minder volatiel zijn in hun stemgedrag tussen verkiezingen.

Ten tweede blijkt dat we de grootste verschillen in twijfel vinden tussen mannen en vrouwen. Er is duidelijk meer kiesonzekerheid bij vrouwen dan bij mannen. Dit verschil van ongeveer 10 procentpunten werd al waargenomen in 2019.

Tot slot zien we kleine verschillen als we respondenten uitsplitsen naar hun hoogst behaalde diploma. Hier zien we wel een verschil in vergelijking met 2019. Vijf jaar geleden was de electorale besluiteloosheid hoger onder de lager opgeleiden, maar dit is in 2024 niet langer het geval. Een mogelijke verklaring is het electorale succes van Vlaams Belang en PTB-PVDA, twee partijen die lager opgeleide kiezers sterk aanspreken.

Ten slotte vergeleken we ook de politieke attitudes van de onbesliste kiezers, in het bijzonder hun relatie met de politiek. Specifiek bekijken we hun interesse in de politiek, de tevredenheid met de manier waarop de democratie in België werkt, en hun mate van politiek cynisme. In 2024 werden deze vragen gesteld tijdens de eerste (februari-maart) of de tweede bevraging (mei) (zie tabel 3).

Tabel 3: Politieke houding van onbesliste kiezers

		Vlaanderen			Wallonië			Brussel
		2019	W1	W2	2019	W1	W2	W2
Politieke interesse (0-10)	Respondenten die een partijvoorkeur uitspreken	5,9	x	6,6	5,2	x	5,8	6,8
	Onbesliste respondenten	4,0	x	5,5	3,5	x	4,2	5,2
Tevredenheid met werking van de democratie (1-5 ; 5 = meer ontevredenheid)	Respondenten die een partijvoorkeur uitspreken	3,2	3,4	3,2	3,4	3,4	3,3	3,1
	Onbesliste respondenten	3,4	3,2	3,2	3,5	3,6	3,5	3,3
Cynisme politique (1-5 ; 5= meer cynisme)	Respondenten die een partijvoorkeur uitspreken	3,3	x	3,1	3,5	x	3,5	x
	Onbesliste respondenten	3,4	x	3,2	3,5	x	3,8	x

De meest opvallende verschillen betreffen de politieke interesse. Zowel in 2019 als in 2024 blijkt dat onbesliste kiezers minder geïnteresseerd zijn in politiek (ook statistisch significant). Deze onbesliste kiezers zijn echter niet volledig ongeïnteresseerd in politiek: hun gemiddelde interesse ligt rond 4 à 5 op een schaal van 0 tot 10. Dit komt overeen met het idee dat onbesliste kiezers een lauwe relatie hebben met de politiek en de partijen, maar het is niet zo dat onbesliste kiezers een volledige afkeer van politiek hebben.

Deze vaststelling wordt bevestigd door de twee andere gemeten politieke attitudes: tevredenheid met de manier waarop de democratie in België werkt, en een schaal voor politiek cynisme die de steun meet voor eerder negatieve uitspraken over politieke partijen en verkozenen. Op deze twee indicatoren zien we dat onbesliste kiezers niet fundamenteel verschillen van kiezers die wel al een stemkeuze hebben gemaakt. Net als andere kiezers zijn ze licht ontevreden over de democratie in België (tussen 3,2 en 3,4) en hebben ze een matig hoog niveau van politiek cynisme (rond 3,2-3,8).

Tot slot moet worden opgemerkt dat de verschillen tussen Vlaamse, Waalse en Brusselse kiezers op deze attitudes ook verwaarloosbaar zijn.